

TNC

AKTUELLT

Årgång 11(1969):1

TNC 42 Målningsteknisk ordlista

I den serie av ordlistor som planerats för byggområdet har nu den första publikationen utkommit, TNC 42. Den omfattar målningstekniska termer i anslutning till i första hand husbyggnad men även till angränsande områden, såsom tapetuppsättning och vävspänning. Båtmålning, vägbyggnadsmålning o.d. har inte särskilt behandlats i ordlistan, då dessa områden i stort sett har samma terminologi som husbyggnadsmålning.

TNC 42 innehåller ca 1200 alfabetiskt uppställda termer med definitioner. I inledningen finns en systematisk sammanställning av de vanligaste redskaps- och verktygstermerna: borstar och penslar, skrapor, slip- och polerdon, spackeldon, redskap och verktyg för tapetuppsättning.

Ordlistan har på sedvanligt sätt samordnats med tidigare ordlistor i TNC-serien, i första hand TNC 38 Färg- och lackteknisk ordlista och TNC 40 Korrosionsordlista.

Arbetet med ordlistan har letts av en arbetsgrupp med TNCs verkställande direktör som ordförande och med i övrigt följande sammansättning: ingenjör Sten Bergefalk, SAR, Centralkontoret, byrådirektör Gösta Krendel, Kungl. Byggnadsstyrelsen, ombudsman Stig Lierud, Målaremästarnas Riksförening (senare ersatt av ombudsman Rolf Larsson), civilingenjör Bengt Wahlström, AB Svensk Byggtjänst, professor em. Paul Nylén. Till gruppen knöts ingenjör Curt Román som sekreterare och utredningsman.

Som sakkunniga i utredningsarbetet har därjämte anlåtats studierektor Olle Svensson vid Stockholms Stads Yrkesskolor, direktör Ragnar Martinsson i Svenska Tapetfabrikanternas Förening och förgyllare N V Löfgren i Stockholms ram- & förgylleriidkareförening.

Ordlistan har varit för remissbehandling hos ett stort antal statliga och enskilda institutioner och organisationer.

De svenska termerna har kompletterats med engelska motsvarigheter, som har granskats av tekn.dr Edward Sunderland.

Ordlistan omfattar 140 sidor och kostar 30 kronor. Den säljs som vanligt i bokhandeln och genom Sveriges Standardiseringskommission, samt genom Svensk Byggtjänst.

30.1.69

OM ARBETSGÅNGEN VID FRAMSTÄLLNING AV ORDLISTOR

Sammanställning av föredrag och diskussion vid
TNCs representantförsamling den 16 december 1968.

Föredragshållare

Civilingenjör Christer Nordenskjöld, sekreterare i Sveriges Gummitekniska Förening (TNC 39)	Bil. 1
Tekn.lic. Einar Mattsson, chef för avdelningen för korrosion och ytbehandling vid Svenska Metallverkens Centrala Forskningslaboratorium, docent i korrosionslära vid KTH (TNC 40)	Bil. 2
Civilingenjör Nils Ahlgren, avdelningsdirektör i Statens Naturvårdsverk (TNC 41)	Bil. 3

Deltagare i diskussionen Bil. 4

Civilingenjör Olof Bager, Telefon AB L M Ericsson
Professor Ture Johannisson, Svenska Akademien
Fil.lic. Hans Karlgren, Språkförlaget Skriptor
Civilingenjör Gösta Rydbeck, Svenska Elektriska Kommissionen
Direktör Einar Selander, TNC

samt de tre föredragshållarna Ahlgren, Mattsson och
Nordenskjöld.

Civilingenjör Christer Nordenskjöld:

Presentation av TNC 39 Gummiteknisk ordlista

Tillåt mig först föredra ett avsnitt ur en recension om Gummiteknisk ordlista, som Einar Selander hade vänligheten skicka mig häromdagen. Det är Biblioteksbladet som bl.a. skriver: 'Som anmälare studsar man litet inför titeln: 'Gummiteknisk ordlista' och en liten stilla undran spirar: är detta ett av de angelägnaste verken? '

Jag skulle vilja replikera Nils-Erik Rundgren som gjort recensionen: Det är ett angeläget verk.

Svensk gummiindustri är ju visserligen ej så gammal som amerikansk, kontinental-europeisk eller rysk, men har dock nästan 80 år på nacken. Som så många andra industrier som fått sina tekniska informationer utifrån, har också gummiindustrin påverkats av sina fadderländers språkbruk. Omkring sekelskiftet var ju Ryssland ledande, sedan följde England, Tyskland och från 30-talet framför allt USA. Tekniker från olika länder har fört med sig beteckningar som med större eller mindre framgång inlemmats i den svenska gummiindustrins nomenklatur. Tag bara ett så enkelt ord som valsverk, vilket otvivelaktigt är av tyskt ursprung; det heter i vissa fabriker kvarn (engelska mill) och t.o.m. mölla (som är ren skånska eller danska).

Under 2:a världskrigets hårda år för all svensk industri, också gummiindustrin, började man få ett givande samarbete mellan olika firmor. Detta ledde i början av 50-talet till bildandet av SAF:s Gummigrupp, Kemikontorets Gummiindustri-Förening och Sveriges Gummitekniska Förening, en sammanslutning av tekniker, som nu definitivt avlägsnat den 'svarta vaxduksboks-mentaliteten', dvs. att var och en är sig selv nok.

1950 bildades Sveriges Gummitekniska Förening och en av dess första aktiviteter var tillsättandet av en nomenklatur-kommitté, i vilken jag blev ordförande. Dess uppgift skulle bli, enkelt uttryckt, att lära Sveriges gummitekniker att tala samma språk. Icke minst viktigt är detta inom norm- och patentväsendet, som ju blivit allt mer framträdande.

Föreningen har mycket begränsade ekonomiska resurser, varför kommitténs aktivitet till att börja med endast bestod i insamlandet av termer.

Under 50-talet utgav man två upplagor av Gummiteknisk Handbok och för överskottet av denna publicering kunde man engagera en person som med full intensitet ägnade sig åt nomenklaturarbetet. Valet föll på dr Sidney Hagman, nyligen pensionerad som laboratoriefachchef på Tretorn Gummifabrik. Resultatet av hans arbete förelåg 1962 i form av en provisorisk ordlista som fått viss användning.

Under mitten av 60-talet, då TNCs aktivitet tog stora steg framåt, fick undertecknad kontakt med direktör Selander och resultatet föreligger nu äntligen i form av Gummiteknisk Ordlista TNC 39 som utkom av trycket på sommaren 1968. Det blev 1346 ord. För de svenska ordens korrekta översättning till engelska, tyska och franska svarar tre välkända gummitekniker från respektive länder.

Från början ingick även ingenjör L G Laurell, TSGF, i kommittén, men slutgranskningen har gjorts under medverkan av andra kända gummitekniker samt TNCs verkställande direktör.

Ekonomiskt har arbetet kunnat föras i hamn genom ett måttligt tiggeri från svensk gummiindustri och dess leverantörer, sammanlagt ett 60-tal firmor, som tillfört kommittékassan ca 18 000 kronor. SGF har själv bidragit med ungefär samma summa. Själva redigeringen, tryckningen och distributionen har, som praxis är, handhåfts av TNC; vad detta kostat undandraget sig min kännedom.

Publikationen är tryckt i enkelt kontors-offset - det behövs inget dyrbarare utförande - i 3000 exemplar. Varje medlem i SGF samt alla bidragsgivare har fått ett referensexemplar. För övrigt hoppas vi att den spritts till svensk industri som har gummiartiklar som integrerande delar i sin tillverkning. Från visst håll har vi fått uppgift om att ordlistan begagnas i TBV:s kursverksamhet i gummiteknik.

Tillåt mig som avslutning än en gång citera Rundgrens sista ord i Biblioteksbladet: 'Bedömt ur språklig synpunkt är det emellertid förvånansvärt innehållsrikt, gediget och mycket klart redigerat.' Dessa ord skall helt krediteras direktör Selander. Mina kolleger och jag har minsann haft tillräckligt med jobb att finna ut lämplig gummiteknisk nomenklatur som skall kunna accepteras av alla. Sedan har vi förklarat för Selander vad det är och han har satt svensk beskrivning på det hela, som i korrekthet m.m. tydligen accepterats av Rundgren, och jag tror att däri kan vi alla instämma.

Docent Einar Mattsson:

Presentation av TNC 40 Korrosionsordlista

Jag vill inleda presentationen med att läsa definitionen till termen 'korrosion': 'angrepp på ett material genom kemisk eller elektrokemisk reaktion med omgivande medium'.

Korrosionsordlistan omfattar 130 sidor och totalt 326 termer. De flesta av termerna är hämtade från det egentliga korrosionsområdet men vissa har även medtagits från närliggande områden, t.ex. elektrokemi och ytbehandling. Ett flertal av ytbehandlingstermerna har därvid erhållits ur den 'Färg- och lacktekniska ordlista' (TNC 38), som utkommit för kort tid sedan. Sålunda är 41 termer i huvudsak återgivna såsom de beskrivits i tidigare TNC-ordlistor.

Beskrivningen av varje enskild term omfattar i regel:

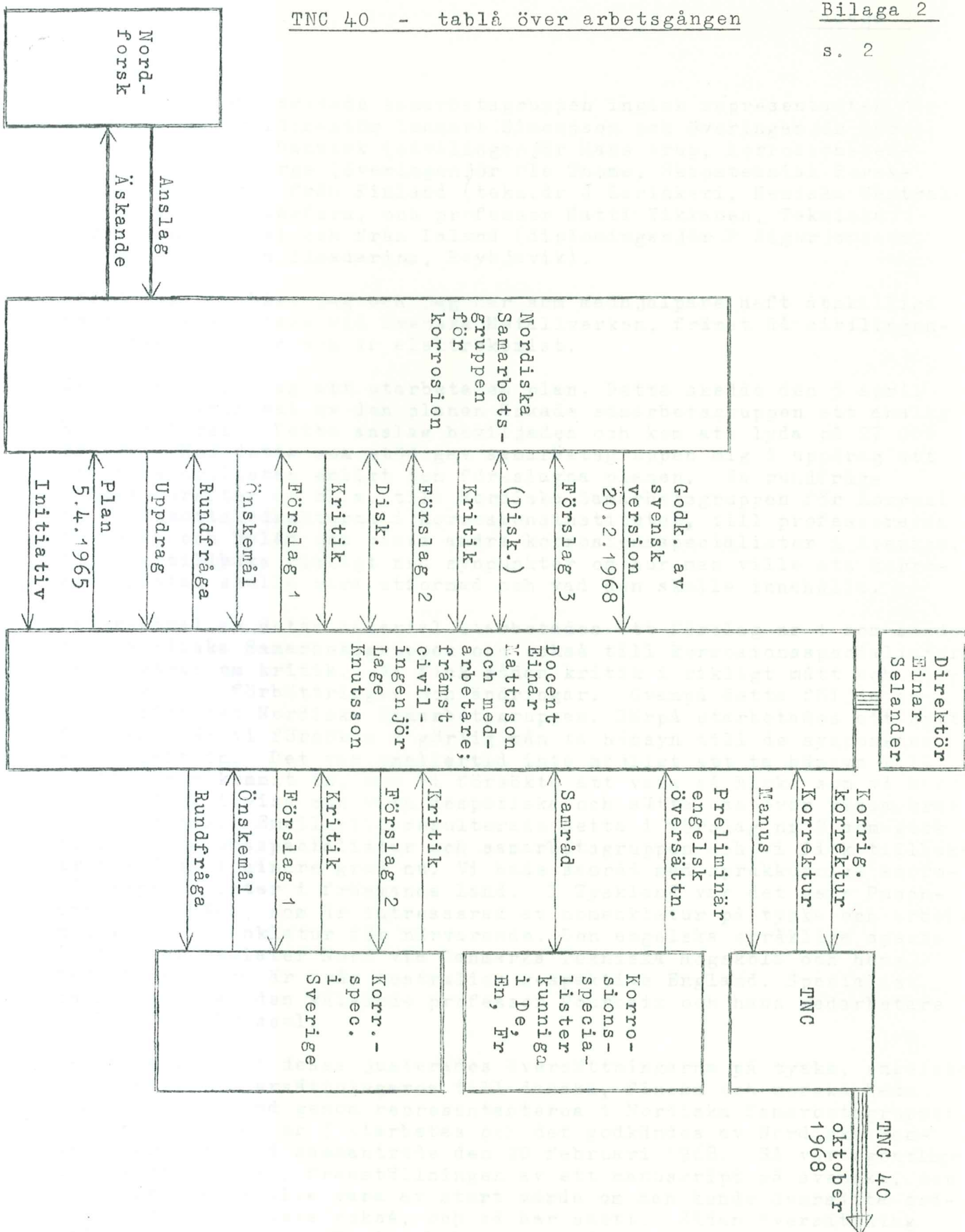
- definition; ett med termen synonymt uttryck, uppbyggt av allmänt kända ord eller av ord vilkas innebörd förklaras i ordlistan,
- förklaring; denna kan belysa samhörigheten med närstående termer; den kan även innehålla exempel, hänvisning till normer, uppgift om termens ursprung eller andra upplysningar om termen,
- termens motsvarigheter på danska, finska, norska, tyska, engelska och franska,
- översättning till engelska av definition och förklaring.

De svenska termerna är uppställda i alfabetisk ordning och har försetts med ordningsnummer. För vart och ett av de andra språken har även upprättats alfabetiskt register med hänvisning till termernas ordningsnummer i ordlistan.

Ordlistan har tillkommit genom nordiskt samarbete på initiativ av Nordiska Samarbetsgruppen för Korrosion. Arbetsgång och samspel mellan de medverkande framgår av uppställningen på sida 2. Tidspoljden för arbetsmomenten anges här av motsvarande pilars nivå i uppställningen; de tidigaste momenten är placerade längst ned och de senaste högst upp.

Som kommentar till uppställningen kan nämnas att den korrosionsordlista som utgavs år 1957 av IVAs Korrosionsnämnd bildade utgångspunkt för arbetet. Därtill beaktades ett flertal ordlistor på främmande språk. I ordlistans förord finns förteckning över dessa samt över olika personers och institutioners medverkan. Arbetet påbörjades i april 1965 och ordlistan utkom i tryck i oktober 1968, dvs. efter ca 3,5 år.

TNC 40 - tabell över arbetsgången

I den i tablån inritade samarbetsgruppen ingick representanter för Sverige (generaldirektör Lennart Simonsson och överingenjör Börje Bergsman), från Danmark (civilingenjör Hans Arup, Korrosionscentralen), från Norge (överingenjör Ole Thome, Skipsteknisk Forskningsinstitut), från Finland (tekn.dr J Larinkari, Kemiska Centralförbundet, Helsingfors, och professor Matti Tikkanen, Tekniska Högskolan, Otnäs) och från Island (diplomingenjör P Sigurjonsson, Rannsóknastofnun Idnadarins, Reykjavik).

Utredningsman blev jag och jag har som medhjälpare haft åtskilliga av mina medarbetare vid Svenska Metallverken, främst då civilingenjör Lage Knutsson som är elektrokemist.

Jag fick i uppdrag att utarbeta en plan. Detta skedde den 5 april 1965. På grundval av den planen åskade samarbetsgruppen ett anslag hos Nordforsk. Detta anslag beviljades och kom att lyda på 27 000 kronor. Med detta som stöd gav samarbetsgruppen mig i uppdrag att utarbeta ordlistan enligt den föreslagna planen. En rundfråga sändes därefter ut bl.a. till Nordiska Samarbetsgruppen för Korrosion, till utskottsledamöterna i Korrosionsinstitutet, till professorerna Wranglén och Nylén och vissa andra korrosionsspecialister i Sverige. Vi fick tillbaka rikligt med synpunkter om hur man ville att korrosionslistan skulle vara utformad och vad den skulle innehålla.

På grundval av detta material utarbetades ett förslag nr 1 som sändes till Nordiska Samarbetsgruppen och också till korrosionsspecialister med begäran om kritik. Vi fick sådan kritik i rikligt mått och många förslag till förbättringar och ändringar. Ovanpå detta följde en diskussion med Nordiska Samarbetsgruppen. Därpå utarbetades ett nytt förslag, där vi försökte i görlig mån ta hänsyn till de synpunkter som kommit in. Det var emellertid inte möjligt att ta hänsyn till allting som kommit in, men vi försökte att vara så kloka som vi kunde och vi fick i viss mån vara despotiska och sätta oss över vissa krav och önskemål. Emellertid resulterade detta i förslag nr 2 som gick till korrosionsspecialister och samarbetsgruppen och vi fick tillbaka kritik fast i mindre grad nu. Vi hade samråd med språkkunniga korrosionsspecialister i främmande land. I Tyskland var det herr Puschmann i DECHEMA, som är intresserad av nomenklatur på tyska och arbetar med sådan nomenklatur för närvarande. Den engelska språkliga specialisten var magister Nord vid Danmarks Tekniska Högskola och hans medarbetare som är från Australien respektive England. Specialist på franska var den välkände professor Pourbaix och hans medarbetare i CEBELCOR, Bryssel.

Genom samråd med dessa justerades översättningarna på tyska, engelska och franska. Översättningarna till danska, finska och norska hade kommit till stånd genom representanterna i Nordiska Samarbetsgruppen. Nu kunde förslag nr 3 utarbetas och det godkändes av Nordiska Samarbetsgruppen vid sammanträde den 20 februari 1968. Så var egentligen uppdraget färdigt, framställningen av ett manuskript på svenska, men vi tyckte det skulle vara av stort värde om man kunde översätta ordlistan till engelska också, och så har skett. Sådan översättning utfördes av magister Nord och han hade därvid till hjälp sina engelska medarbetare. Vi fick en preliminär engelsk översättning, som

bearbetades och samordnades med den svenska versionen och vi gav ett manus till TNC för tryckning. Vi fick sedan tillbaka ett korrektur och detta korrektur behandlades av oss igen. Det var egentligen en mycket viktig del av arbetet som utfördes vid denna korrekturbehandling. Det var samordning och putsning av det hela, ett ganska omfattande arbetet på det stadiet, och det korrigerade korrekturet återfördes till TNC. Själva redigerings- och tryckningsarbetet utfördes av TNC och TNC 40 utkom i oktober 1968. Överst på skissen står Einar Selanders namn. Därmed har jag velat markera att det har varit ett kontinuerligt samråd med TNC under hela arbetets gång.

Finansieringen av utredningsmännens arbete har i huvudsak skett genom anslag (27 000 Skr) från NORDFORSK, såsom anges i uppställningen. Korrosionsinstitutet i Stockholm har dock även bidragit med ett mindre belopp. Översättningen till engelska har bekostats av Korrosionscentralen i Köpenhamn. Kostnaderna i samband med ordlistans redigering och tryckning har burits av TNC. Förslagsställare och granskare har utfört sitt arbete kostnadsfritt. Bearbetning, granskning och översättning bedöms ha medfört en kostnad av i genomsnitt ca 200 kr/term; tryckningskostnaderna har härvid ej medräknats.

I fråga om den nordiska samordning som uppnåtts har direktör Selander gjort en analys. För de 285 'originaltermerna' i ordlistan har härvid nära överensstämmelse konstaterats i det antal fall som anges i följande uppställning:

Da - No - Sv	148
Da - No	180
Da - Sv	158
No - Sv	205
Fi - Sv	45

Korrosionsordlistan befinner sig för närvarande i introduktions-skedet. Det finns därför ännu inte så mycket att rapportera om dess mottagande. Vissa positiva reaktioner må dock nämnas. Enligt uppgift avser sålunda professor G Wranglén att använda ordlistans nomenklatur vid undervisningen i Korrosionslära på Kungl. Tekniska Högskolan. Vidare har från patentbyråhåll uttryckts tillfredsställelse över ordlistans tillkomst; i patent-skrifter är det särskilt viktigt med ett klart och entydigt språk. - Ordlistan har för kännedom översänts till vissa korrosions-specialister utomlands. Ett par av de utlåtanden som erhållits från dessa må citeras:

- Dr. H.P. Godard, Canada (framstående korrosionsforskare på aluminiumområdet): ... This is a very fine effort indeed, and I believe it would be of interest to many corrosion people around the world besides your people in Scandinavia, especially in view of the separate language alphabetical indices, and the definitions in English as well as in Swedish. ...

- Mr. H.S. Campbell, England (framstående specialist i fråga om icke-järnmetallernas korrosion): " ... I have now had time to browse through your Corrosion Glossary and I am sure that it will be very useful to corrosion workers in this country and presumably also in France and Germany. I have seen some previous attempts (...) to produce something on these lines and have never thought very much of the result. I consequently start off with rather a jaundiced view of corrosion glossaries, but yours has made me quite enthusiastic. ..."

Det är emellertid ännu för tidigt att bedöma det mottagande ordlistan kommer att få.

Till sist vill jag uttrycka förhoppningen att korrosionsordlistan skall bli till god nytta vid författandet och läsandet av skrifter om korrosion, detta främst inom Norden. Kanske kan den finna viss användning även utanför de nordiska länderna.

Avdelningsdirektör Nils Ahlgren:

Presentation av vattenordlista 1

Vattenordlista 1 utgör den första i en serie av planerade ordlistor som kommer att behandla termer inom vattenvårdsområdet. Den innehåller 330 hydrobiologiska termer med definitioner på svenska och motsvarigheter på engelska, franska, tyska och finska. Termaterialet är bearbetat för ytterligare 3-5 ordlistor; ett par av dem är nära slutstadiet. Ordlistan är utformad på likartat sätt som övriga TNC-ordlistor från senare år och vi hoppas att den även kvalitetsmässigt uppfyller de krav som ställs på en TNC-produkt. Det är givetvis vår förhoppning att den skall få en god spridning inom undervisning, administration, näringsliv och även om möjligt till en bredare publik på grund av det stora intresse för miljövårdsfrågorna under senare år. Naturvårdsverket, som vid föredragning häromdagen inför generaldirektör Paulsson fick förstahandsexemplar av ordlistan, kommer sålunda att verka för en sådan spridning, då ordlistan enligt verkets chef kommer att vara ett viktigt hjälpmedel vid överföring av information till fackfolk, kommunala myndigheter och allmänhet. Någon mer omfattande presentation av ordlistan torde inte vara nödvändig för det sakkunniga forum som TNCs representantförsamling utgör.

Jag vill därför i stället utnyttja tillfället att närmare gå in på den arbetsmetodik som använts vid framställningen av ordlistan och diskutera terminologiarbetet från mer allmänna utgångspunkter.

Den nu publicerade ordlistan utgör det första påtagliga resultatet av ett ordlistearbete som påbörjades inom TNC år 1961. För genomförande av arbetet bildades TNCs kommitté för terminologi inom va-området med representanter för institutioner, myndigheter och sammanslutningar. Dåvarande väg- och vattenbyggnadsstyrelsen ställde såväl personella som ekonomiska resurser till TNCs förfogande för medverkan i detta arbete. Det grundläggande fackliga termarbetet skulle kostnadsfritt utföras av ett antal större konsultföretag. En arbetsgrupp bestående av tre personer tillsattes inom kommittén för bearbetning, sammanställning och behandling av inkommet material. Uppläggningsen av arbetet kom att präglas dels av arbetsfältets tvärvetenskapliga karaktär och dels av det förhållandevis stora antalet medverkande. Terminologiarbetet har i stort följt en relativt fast arbetsgång med ett växelspel mellan å ena sidan arbetsgruppen och å andra sidan konsultföretag, sakkunniga och remissinstanser. Den nu publicerade ordlistan innehållande hydrobiologiska termer har genomgått ett antal arbetsstadier, vilket kan illustreras på följande schematiska sätt, se tablå, s. 4.

Av denna redovisning framgår att den slutprodukt som publicerats är resultatet av ett omfattande och ofta ganska tungrovt arbete. Jag tror att flertalet av dem som medverkat i detta terminologiarbete radikalt underskattat den arbetsinsats som krävs för att få fram sakligt och språkligt godtagbara termer och invändningsfria definitioner och ordförklaringar. Inom den arbetsgrupp som

närmast ansvarat för ordlistearbetet har vi sökt uppskatta den totala arbetsinsatsen. Bedömningen grundas på genomgång av protokoll från arbetsgruppens sammanträden, utkast till ordlistor och andra arbetshandlingar. De värden som redovisas kan därför endast ge en uppfattning om storleksordningen av arbetet. Det har inte heller varit möjligt att särskilja det hydrobiologiska avsnittet från övriga avsnitt inom det pågående terminologiarbetet inom va-området, varför tidåtgången avser den samlade insatsen.

Vi har kommit fram till att framställningen av ordlistan har krävt en insats av i genomsnitt 6-8 timmars kvalificerad arbetstid för varje term med definitioner och motsvarigheter på engelska, franska, tyska och finska. I detta värde har inräknats dels det grundläggande arbete som utförts av docent Almestrand, och dels arbetsgruppens och TNCs samlade arbetsinsats. Tidåtgången för remissinstansernas granskning av materialet har däremot inte varit möjlig att kartlägga. Det bör kanske också tilläggas att antalet termer som slutligt redovisats i ordlistan inte oväsentligt understiger det antal som behandlats under arbetets gång. För att få ett i dagens samhälle mer användbart måttvärde kan vi förslagsvis multiplicera tidåtgången med en arbetskostnad av 100 kr/h. Slutresultatet av denna genomgång skulle således bli att varje term i ordlistan kostar 600-800 kr i framställning, exklusive remissbehandling hos institutioner och myndigheter.

Innan jag ger Er, ärade åhörare, tillfälle att kommentera och kritisera vårt sätt att hantera värdefull arbetstid, vill jag något ta upp frågan om lönsamheten av ett termarbete. Om vi utgår från den tidigare redovisade grova kostnadsuppskattningen kan vi ställa oss den enkla frågan: hur mycket behöver ordlistan användas för att arbetet skall ha varit lönsamt. Vi vet ännu inte vilken spridning ordlistan kommer att få, men av den livliga efterfrågan att döma har vi anledning att hoppas att den skall komma till användning i undervisningen, i administrationen, i näringslivet och även inom andra områden av samhället. Om vi antar att en arbetsbesparing av 4-5 minuter kan göras varje gång ordlistan används, vilket torde vara ett relativt blygsamt värde, så skulle ordlistan vara lönsam sedan varje term använts 100 gånger. Jag medger att resonemanget är förenklat, men i brist på ordentligt analysmaterial tror jag ändå att detta räkneexempel kan ge ett något vidare perspektiv på terminologifrågorna. Här har då bortsetts från de biprodukter som terminologiarbetet i sig självt ger, både till de direkt engagerade och till alla dem som under arbetets gång inhämtar preliminära rekommendationer och principiella klarlägganden.

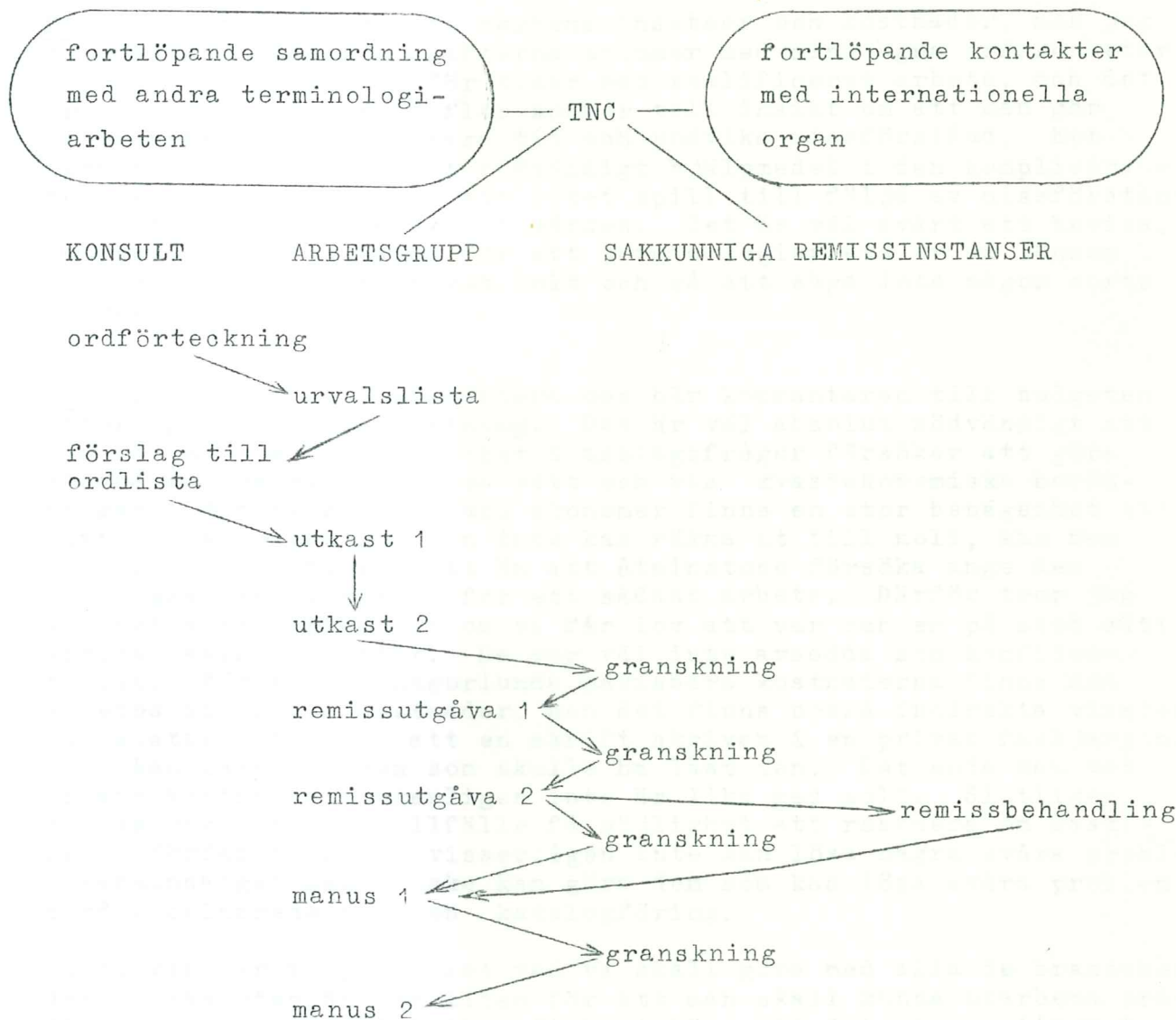
Det har inte varit min mening att genom denna schablonartade ekonomiska kalkyl söka motivera vårt arbetssätt. Det är självklart att vi bör rationalisera terminologiarbetet så långt det är möjligt utan att kvaliteten på den färdiga produkten sjunker så lågt att den inte är användbar. Väljer vi att även i fortsättningen framställa ordlistor som uppfyller de krav som TNC uppställt, tror jag att det framför allt är två väsentliga moment i arbetet som bör studeras och förbättras.

1. Den rutinmässiga behandlingen av arbetsmaterialet bör förbättras genom att olika tekniska hjälpmedel utnyttjas. Härigenom skulle kvalificerad arbetskraft kunna frigöras för viktigare arbetsuppgifter. Datamaskinen bör i detta fall kunna vara till god hjälp och utredning av dess utnyttjande pågår som bekant inom TNC.
2. Arbetsuppläggningsen måste kunna baseras på ett accepterande av att terminologiarbetet är en viktig länk i samhällsarbetet. Härigenom borde det bli möjligt att ställa kvalificerad fackkunnig personal till förfogande för medverkan i termarbete i en helt annan utsträckning än vad som nu är möjligt. En avsevärd förkortning av tiden för framställning av en ordlista borde därigenom kunna uppnås och den totala arbetsinsatsen borde även kunna minskas.

Min personliga uppfattning efter sju års mycket stimulerande men slitsamt terminologiarbete parallellt med ordinarie arbete är dock att ett meningsfullt termarbete alltid kommer att kräva en förhållandevis stor arbetsinsats av kvalificerad personal. Det vore därför välkommet om den fortsatta diskussionen om framställningen av ordlistor kunde rensas från hurtfriska påståenden av typen att användbara termer bör kunna framställas för 10 kr/st, dvs. genom insats av 6 minuters arbetstid. Jag har nu tagit upp Er tid i drygt 10 minuter och den tiden borde enligt en del optimister ha räckt till för framställning och granskning av ett avsevärt antal termer inom den här församlade sakkunskapen. För att inte stjäla mer tid från termarbete vill jag därför sluta med ett allmänt konstaterande att initiativ och entusiasm är bra drivfjädrar i ett arbete, men om de inte kombineras med insikt och förståelse för problemen ger de inget resultat.

Kommittén för terminologi inom va-området

Konsulten, i detta fall docenten Artur Almestrand, gjorde först upp en ordförteckning med förslag till termer (ca 800). Arbetsgruppen rekommenderade en **urvalslista** på 300 termer. Almestrand upprättade därefter ett förslag till definitioner och utländska motsvarigheter. Arbetsgruppen bearbetade detta förslag till ett utkast 1, som snabbt följdes av utkast 2, i vars bearbetning Almestrand deltog som adjungerad. Detta utkast sändes ut till ett begränsat antal sakkunniga, främst de limnologiska institutionerna i Lund och Uppsala. Med ledning av de inkomna synpunkterna utarbetades en remissutgåva 1, som sändes ut till en vidgad krets sakkunniga, varefter remissutgåva 2 färdigställdes. Denna remissutgåva skickades ut för en mera omfattande remissgranskning (enligt förordet). Det relativt omfattande underlagsmaterial som därvid erhöles, gick tillbaka till arbetsgruppen som upprättade ett första manuskript, återigen i samarbete med konsulten. Detta manuskript gick så ut för en sista granskning och ordlistans slutliga omfattning fastställdes. Vad som inte finns med i denna tablå är TNCs verksamhet som sådan. Det är framför allt den internationella anknytningen och samordningen med övriga terminologiska arbeten, t.ex. den samtidigt framväxande skogsordlistan, och den språkliga bearbetningen.

Diskussion vid TNCs representantförsamling den 16.12.1968

Bager: Det är svårt att beräkna insatser och kostnader, men jag tror att de nämnda uppgifterna stämmer med mina egna erfarenheter av vad det rör sig om för tider med kvalificerat arbete, och det är väsentligt att allt fler kommer till insikt om att man gör detta arbete för att spara tid och undvika missförstånd. Ett terminologiarbete är ett nödvändigt hjälpmedel i den komplicerade teknik vi nu har. Även ett litet spill till följd av missförstånd kan betyda oerhört mycket i värden. Det är väl svårt att bevisa, men sannolikheten talar för att terminologiarbete är en lönsam och nödvändig del av något helt och så att säga inte någon sorts påbyggnad.

Karlgren: Jag vill kommentera den här kommentaren till budgeten ytterligare i samma riktning. Det är väl absolut nödvändigt att man för dem som fattar beslut i anslagsfrågor försöker att göra sådana ekonomiska eller på sätt och vis kvasiekonomiska beräkningar. Eftersom det bland ekonomer finns en stor benägenhet att sätta alla poster som man inte kan räkna ut till noll, kan man inte göra någonting annat än att åtminstone försöka ange den undre gränsen av värdet för ett sådant arbete. Därför tror jag att det vore värdefullt om vi får lov att var och en på sitt sätt sprida dessa uppgifter. De var väl inte avsedda som konfidentiella. Förutom de någorlunda påvisbara kostnaderna finns det således indirekta kostnader, men det finns också indirekta vinster. Vad kostar det t.ex. att en skrift skriven i en privat fackjargong inte kan läsas av den som skulle ha läst den. Det enda man vet är att kostnaden sannerligen inte är lika med noll. Slutligen hoppas jag att vid tillfälle få möjlighet att resonera om maskinella förfaranden som visserligen inte kan lösa några svåra problem i sammanhanget men kanske kan göra dem som kan lösa svåra problem mindre belamrade med ren katalogföring.

Slutligen har vi problemet vad vi skall göra med alla de branscher där lönsamheten är för liten för att man skall kunna utarbeta ordlistor. Inom gummitekniken fick vi höra att det var omotiverat att göra reflexionen att området var alltför specialiserat. Vattenområdet förstår alla numera att det har en stor relevans, men det finns ju branscher där antalet svenskar eller skandinaver är så litet att det uppenbarligen inte går att arbeta fram ordlistor. Även i det fallet måste man göra någonting, om man inte skall bara tala engelska, vilket kanske inte alltid går. Man bör även där överväga att lägga in rådata i en databank så att man vid behov kan ta fram uppgifter från det material som man annars skulle ha gjort ordlistan av.

Ahlgren: Jag skall bara be att få tillägga till detta tal om 'kvasi-', att jag tycker det är väl motiverat på ett sätt. Men å andra sidan kan jag konstatera, att min blygsamhet när jag nämnde de här siffrorna kanske var litet omotiverad. Utan tvekan går

det att klara ut vad det verkligen kostat att framställa en ordlista. Det är fråga om tid och så enkla ting som det. Om man finge tillfälle att göra frekvensstudier skulle jag tro att man kunde få ett grepp om användningen och alltså vinstsidan också. Jag tror att det vore väldigt skönt om man finge en mera öppen redovisning över huvud taget, för då slapp man att mer eller mindre stjälja sig till tid för sådant arbete på olika håll. Flertalet som har sysslat med arbete av detta slag har känt av att det är ett stjälande, och man har dåligt samvete att man tar av arbetstid från annat håll. Därför tror jag att sådana här enkla uppskattningar kan vara av värde även i TNCs kommande budget.

Rydbeck: Jag är väldigt glad att diskussionen fått den här vändningen. Och denna respekt för arbetets omfattning tror jag att man skall sprida på alla händer. Men samtidigt är det en fråga som alltid kommer upp, och det är hur fort skall man arbeta rimligtvis. Vi kan inte släppa fram undermåliga saker i tryck, men frågan är om det inte finns områden, där det är väldigt viktigt att man hastigt ingriper åtminstone mot det allra grövsta för att det inte i pressen och i radio och TV skall hinna uppstå vildvuxna termer. När vi har kommit så långt att allmänheten har börjat att använda vissa tekniska termer, då är det fråga om inte TNC är slagen till slant. Det vore därför önskvärt, åtminstone på vissa områden, att man kunde finna något slags form för att medan det till en hög kvalitet siktande arbetet pågår under hand släppa ut åtminstone de grundläggande termerna allt efter som de kommer fram. Det skulle vara intressant att höra om ni som har jobbat nu på dessa ordlistor har stått inför ett sådant problem, och om ni har gjort något åt det. Inom den egna kretsen är det inte så svårt, då det där sprider sig med djungeltelegrafan att man håller på med att utarbeta termer. Men utanför den kretsen är det värre.

Mattsson: Jag har också gjort ett försök att uppskatta kostnaderna per term och jag har kommit till kanske samma storleksordning, fast något lägre belopp. Det ligger mellan 100 kronor och 200 kronor per term, detta förutom remissbehandlingskostnader och tryckningskostnader. Jag har ett något lägre belopp än som nämndes i föregående inlägg. Det kan ju sammanhånga med att i vårt fall var utgångsläget gynnsammare, eftersom det fanns en viss nomenklatur att börja med.

Selander: Som docent Mattsson framhåller, blir de samlade arbetsinsatserna beroende på det underlag man har. Det kan vara en svensk ordlista, som man i detta fallet hade på korrosions-sidan. Det kan vara förefintligheten av goda utländska förebilder som man kan tillvarata. Inom hela vattenvårdsområdet kunde vi konstatera att ingendera av dessa möjligheter förelåg. Jag vill också gärna understryka att det självfallet är meningen att dessa uppgifter och uppskattningar i varje fall från TNCs sida kan släppas loss och föras vidare för att om möjligt motverka den brist på kunnsighet i och bedömning av dessa frågor som naturligtvis i och för sig är förklarlig men som tar sig många

besvärande uttryck i diskussionen och, förmodar man, i anslagsfrågor och liknande. När ingenjör Rydbeck tog upp frågan om de snabba orden, är det självfallet att vi där har en otillräckligt beaktad sektor för närvarande. Vi kan helt enkelt inte med de resurser vi nu har göra dessa snabbuttryckningar i den utsträckning och i den form som vi skulle vilja göra; dock gör vi det som bekant i ett stort antal fall genom enskilda svar på frågor per telefon och per brev. Men jag vill samtidigt understryka att när vi har ett ordlistearbete i gång är det ständigt en växelverkan, inte bara mellan de närmaste intressenterna, utan också med andra, så att de preliminära resultaten sprids snabbt till ganska vida kretsar; det kan säkerligen ingenjör Ahlgren vitsorda och likaså docent Almestrand, som tyvärr inte har tillfälle att vara här i dag. På det sättet kan vi säga att en del av ordlistearbetets lönsamhet ligger redan i de biprodukter som vi under arbetets gång kan ställa till förfogande.

Det finns en efterfrågan även på områden som är ganska smala i vår tekniska och vetenskapliga värld. Vi kan ju se på rymdområdet där förhållandevis få personer i Sverige är sysselsatta, men där Rymdnämnden har ställt vissa medel till förfogande för en rymdordlista. Arbetet härpå har av olika skäl fått uppskjutas, men nu är det meningen att vi skall ta upp det igen. Valet av ordlistearbete blir i allmänhet beroende av den slumpmässiga möjligheten till finansiering, men vi hoppas att vi skall komma fram till en situation där man har möjlighet att prioritera arbetsuppgifterna. Det finns dock vissa samhällseliga områden som är väsentligare än andra, där resultaten kan nå både högre upp och bredare och längre ut. Dessutom vill jag gärna peka på den svårighet som föreligger för den stora oskyddade allmänheten när den söker orientering i terminologifrågor. Det pågår ju terminologiarbete på olika håll, och det är ju bra, men man saknar ofta en samordning, en möjlighet för allmänheten att vända sig till ett organ som har gjort arbetet och som kan ge upplysningar och motiveringar till termval och definitioner. Jag kan ta ett exempel som är alldeles färskt. Jag fick i dag ett manuskript till en ljusteknisk ordlista från Svenska Nationalkommittén för belysning som har kompletterat ett internationellt, flerspråkigt arbete med svenska termer. I slutstadiet kände man sig osäker på en del punkter och bad om TNCs hjälp och frågade samtidigt om TNC kunde ge medel för att finansiera kommitténs egna arbetsinsatser. Det händer ju, som jag har talat om så många gånger förr, att ingenjörsföreningar och andra hemställer om bidrag från TNC för att kunna påbörja eller fullfölja ett ordlistearbete. Om initiativet förefaller från terminologisk synpunkt välmotiverat, brukar vi rekommendera att man söker anslag från annat håll under återopande av planerad samverkan med TNC. I detta fall sände man in en ansökan till Tekniska forskningsrådet precis när detta gick i upplösning strax före den 1 juli. Detta ledde mycket snabbt till ett beslut. Om det var grundat på att vi hade rekommenderat det, vet jag inte, men vi finner det glädjande om det var så. Man fick ett anslag på 13 000 kronor, av vilket TNC i sin tur fick en mindre del för sitt granskningsarbete. Detta är ju i och för sig glädjande, men det innebär en risk, nämligen att här får vi en ordlista som visserligen har en ordentlig samordning med övrig närliggande terminologi, men vars publicering går egna vägar och i former som inte är de av TNC tillämpade.

Ahlgren: Det blir väldigt svårt att få fram ordlistor av den här kvaliteten på, låt oss säga, mindre tid från början till slut än 3-4 år. Längre ner tror jag inte att vi vågar hoppas. Däremot vore det väldigt önskvärt om TNC kunde ha möjlighet till en ännu aktivare rådgivning och information än man har för närvarande. Och där misstänker jag att t.ex. lagring av ord kommer in, och då får man väl hoppas att tekniken skall kunna hjälpa oss.

Mattsson: Jag tror att alla är överens om att det är dyrt att framställa ordlistor, men jag har den uppfattningen att man kan framställa det på mer eller mindre dyrt sätt. Jag har varit med om att producera två ordlistor, den ena på ett väldigt orationellt sätt, och den sista, tycker jag, på ett mera rationellt sätt. I det första fallet arbetade vi i ett stort utskott på 8-10 personer. Vi hade många sammanträden och ordlistan producerades i huvudsak i detta stora utskott. Det blev ändlösa diskussioner, och det blev aldrig sammanräknat vad detta kostade, men jag har en bestämd känsla att det blev mycket dyrt. I det senare fallet valde vi avsiktligt en annan arbetsform, nämligen den att huvudarbetet utfördes av två personer som kunde föra något slags dialog under arbetets gång och med mellanliggande kritiska granskningar och tillrättalägganden. Jag tror att det är en relativt rationell arbetsform, åtminstone betydligt rationellare än den förstnämnda.

Karlgren: Får jag bara begära en upplysning om hur stor del av arbetet som har gått åt till kartläggning av det faktiska språkbruket. Innan man kan börja med rekommendationer eller egna förslag, måste man ju göra en inventering av vad som finns, vilka termer som har brukats, hur de har brukats, betydelseskilnader som finns, kolliderande betydelser hos andra ord, kolliderande former osv. Såvitt jag förstår är det just i den kartläggningen som man i frånvaro av en ordlista behöver ha en större grupp av personer, därför att dessa två skärpta och snabba personer i centrum kan råka vara obekanta med vad som sägs i Viskafors eller någon annanstans. Hur pass stort är det problemet?

Nordenskjöld: Inom gummiordlistan hade vi stor nytta av ett tiospråkigt lexikon, som det välkända holländska förlaget Elsevier givit ut inom gummitekniken. Det omfattade över 2500 termer som var mer eller mindre sammansatta och hopsamlade över hela världen. Dessa kunde man använda som grundval för det svenska arbetet. Självt har jag nämligen varit den som för Elseviers räkning skött den svenska översättningen och sedan hade jag till mitt förfogande engelska, tyska, franska och spanska, och allt vad det var, och det var ganska lätt att med hjälp av dels mina egna kunskaper, dels genom kollegerna inom branschen få fram användbara svenska ord. Men det var alltså uteslutande en rent lexikalisk översättning. Sedan gjorde vi så inom den gummitekniska kommittén att vi skickade ut till svenska gummifabriker och svenska avnämare av gummiprodukter, framför allt de stora bilfabrikerna och ASEA, Bofors, och andra storförbrukare av produkter, och bad dem komma in med sina förslag och sina tankar om våra förslag, och vi fick

en hel del hjälp med det, och allt detta samlades i en hel pott. Men sedan kommer det som jag anser vara det allra svåraste och det är där som TNC kom in. Det finns t.ex. något inom gummitekniken som heter elefanthud, men frågan är vad motsvarande term är inom färgtekniken. Det anser jag vara TNCs väsentligaste insats att det inte blir två olika ord för samma sak.

Vi har också fått in massor av ord, beroende på hur man har haft sina förbindelser. Jag kommer ursprungligen från Viskafors Gummifabrik, Sveriges äldsta gummifabrik, som startades 1890. På 1890-talet och under första dekaden av 1900 var det ryska tekniker som ledde den fabriken och det fanns många fina ord som levde kvar i Viskafors på 30-40-talet och som jag nu med Selanders godkännande fått in i denna nyutkomna ordlista. Vi kan nämna ordet brisk. Det är inte många utanför Viskafors som vet vad det är, men nu har det vunnit burskap alltså. Brisk är det ovulkaniserade avfallet som man sedan kan valsa om och begagna igen i viss mängd. Man kan ta 10 till 20 % beroende på vad det är för någonting som skall bli färdigvaran. I ett bildäcks slitbana, som ju är det mest raffinerade av allt, kan man ha 10 % avfallsgummi som har gått om utan att vara vulkaniserat.

Ahlgren: Vi valde den formen från början att vi replierade på ett antal större konsultföretag som skulle ställa upp med sakkunniga inom olika fält, i princip en som skulle stå ansvarig. Så hade vi en liten grupp bestående av tre personer, och ska man vara sanningsenlig var det väl bara en som var sakkunnig inom sitt fält, och det var direktör Selander. Vi övriga var inte sakkunniga, men däremot kände vi väldigt många andra och kunde alltså samordna. Att nämna värden för hur mycket insamlingen tar, är väldigt svårt, därför att vi gjorde den erfarenheten att man in i det sista hittar ny information så att det blir ett successivt insamlande. Den stora trögheten, som vi har märkt, är att få människor att svara, därför att man har svårt att inse värdet av terminologiarbetet. Det får komma i andra hand.

Mattsson: Inom korrosionsområdet hade vi bortemot åtta ordlistor på utländska språk och en på svenska och sedan gjordes denna rundfråga och den nådde väl ungefär 200-300 korrosionsspecialister i Norden. Vårt första förslag var grovt och felaktigt i vissa stycken, och det blev kontroller då som utfördes av ett ganska stort antal korrosionsspecialister genom remissutsändning - kanske ett sjuttio-åttiotal korrosionsspecialister. Den sista kontrollen också, kontrollen av förslag två, utfördes av kanske ett trettiotal. Det blev också här denna växelverkan mellan de verkställande, utredningsmannen och remissinstanser. Så vi tycks ha arbetat ganska likartat.

Johannisson: Det var med största intresse som jag lyssnade till dessa tre föredrag och mer än en gång hade jag anledning att tänka på ett ord av en av de kunnigaste och klokaste medarbetarna i Svenska Akademiens stora ordbok. Han talade en gång i en artikel om den subtila konsten att med ord beskriva ord. Det är verkligen en subtil konst. Herrarna har talat om den initierat och stimulerande.